

# **Digitales Brandenburg**

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

## **Sifre Ḳodesh**

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

**Landau, Moses I. Landau, Moses I.**

**Prag, 594 [1833 oder 1834]**

י בקע

**urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969**

תרגום אשכנזי

ע ק ב ט י

(כט) וְהֵם עִמָּךָ וְנִחַלְתָּךָ אֲשֶׁר  
הוֹצֵאתָ בְּכַחֲךָ הַגָּדֹל וּבְזִרְעֶךָ  
הַנְּטוּיָהּ: פ

י (א) בַּעַת הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי  
פְּסָל־לִי שְׁנֵי לֹחֹת אֲבָנִים  
כְּרֵאשֹׁנִים וְעַלֶּיהָ אֵלַי הִדְרָה  
וְעָשִׂיתָ לָּךְ אֲרוֹן עֵץ: (ג) וְאָכַתְבְּ

על  
אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ וְרָבִיא  
עֲלֵהּ: (ד) וְאָמַרְתָּ לְעַמְּךָ  
אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל וְלֵאמֹר

(כט) גְּלוּיֵינוּאָהֵל זִנְד זִיא דִּיין  
פְּאָלֶק אֹנְד דִּינַע אִיגְעַנַּע  
טחִימְלִיכַע נַאצִּיאָן, דִּיא דִּיא  
מִיט דִּינַעֶר גְּרָאָסַען מַאָכְט  
אֹנְד מִיט דִּינַעַם אִויסגַע=  
שְׂטֵרַעקְטַען אַרְמַע אִויסגַע=  
פִּיחֶרְט הַאָכְט.

י (א) אֹם דִּיעֹזֵלְכַע צִיִּיט  
שְׂפֵרְאָךְ דַּעַר עֻוּיַע  
צו מִיִּד: הוּיַע דִּיר צוּוּיַיא  
שְׂטִינַעֶרנַע טַאָפֶעֶלן, וּוּיַיא דִּיא  
עֶרשְׂטַען וּוּאָרַען, קַאָמַמַע צו

מִיר הַעֶרְוּיַף אִוּיַף דַּעַן בַּעֶרְג, אֹנְד מַאָכַע דִּיר אִינַע לַאֲדַע פְּאָן הַאָלֶץ. (ג) אִוּיַף דִּיא טַאָפֶעֶלן

תרגום אונקלוס

ר ש י

וְאִתְּנָתְךָ דִּי אִפִּיקְתָּא בְּחִילָךְ רַבָּא וּבְדַרְעָךְ  
מִדְּרַמָּא:

י (א) בְּעִידְנָא הֵיזִיא אָמַר יְיָ לִי פְּסָל לָךְ  
תְּרִין לִוְחֵי אֲבָנִיָּא בְּקַדְמָאִי וְסָק  
לְקַדְמֵי לְמוֹרָא וְחַטְבִּיד לָךְ אֲרוֹנָא דְאָעָא:  
ואכתוב

י (א) בעת ההיא . להיא . לסוף ארבעים יום  
נתרצה לי ואמר לי פסל לך ואח"כ  
ועשית ארון ואני עשיתי ארון תחלה שכשנבא  
והלוחות בידי היכן אתנם ולא זה הוא  
הארון שעשה בללאל שהרי במשכן לא  
נתעסקו בו עד לאחר י"הכ כי ברדחו מן  
הכר כוה להם על מלאכת המשכן ובללאל  
עשה

ב א ו ר

אותם הוליאם להמיתם, וא"כ וי"ו ומשנאחו הוא וי"ו הסבור, או שהוא וי"ו מחלקת והם שתי  
סבות מבלי יכולת או משנאחו אותם, וכן תרגם המתרגם האשכנזי ופירושו ראשון נראה עיקר  
אף שהטעם מסכים יותר לפירושו שני: (כט) אשר הוצאת בכחך הגדל, אף שהדבר יודע  
שלא משנאה הוליאם, כי אז לא ערחת כל כך בשבולם להוליאם בכח גדול, וגם הכח הזה  
וזרועך הנטויה עדים שיש בזכותך להביאם אל הארץ. ויתכן שיכוון ג"כ לומר, והם עמך ונחלתך  
אשר פדית למען וודע שמך בעולמך, והוליאם אותם בכח גדול להודיע בעמים גבורתך, למען  
דעת כל עמי הארץ כיוש אלהים משגיח ויכול וזופט כדק בעולם, ועתה יחוללם שמים על ידם,  
כי יבאו העמי' להכתיש יכולת השם או מדת טובו ולדקתו:

י (א) בעת ההוא, אחר שהתנפלת לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה נתרצה אלי שאכתוב  
לוחות שניות: ועשית לך ארון עץ, ע"ד הפשט יתכן כי ועשית לך ארון עץ ירמוז לארון שעשה  
בללאל, וזה כי מתחלה נלטה משה על המשכן ועל כליו, והיתה המלוה ראשונה שם ועשו  
ארון עצי שטים, כי הוא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות השם יושב הגבוהים, ואח"כ עשו את  
העגל, וכאשר נתרצה השם למשה ואמר לו שיכתוב על הלוחות האלו כמכתב הראשון, כוהו  
בקלרה שיעשה ללוחות האלה ארון עץ, הוא המלוה בו בלוחות הראשונות, והנה הזכיר לו  
המלוה הראשונה שבענין המשכן, שהכל תלוי בה, ומזה למד משה לעשות המשכן וכליו כאשר  
נלטה מתחלה, והיה פירושו והיו שם כאשר לוגי ה' שנסמך שהיו שם לעד לעולם כאשר  
טוהו ה' מתחלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ונועדתי שם ודברתי אתך, והנה  
ברדתו הביא הלוחות בזהל מועד עד שיעשה הארון והמשכן, כי אילו לא שבר הלוחות הראשונות  
גם הם באוהל מועד יהיו עד עשות בללאל הארון, (מפירושו הרמב"ן), וכן דעת הרמב"ע.  
וה"י ז"ל בפר בדעת כ' יהודה בר' אלעאי במס' שקלי' שאמר שני ארונות היו לישראל במדבר,  
אחד עשה משה ואחד עשה בללאל, ואותו של משה יבא למלחמה, ואותו של בללאל לא יבא  
לחמה

פֶּעֶלָן ווילל אִיךְ דִּיא וואָרטע  
 שרײַבען, דִּיא אויף דען פֿאַ-  
 ריגען טאַפֿעלן, דִּיא דוא צער-  
 בראַכען האַפֿט, געשטאַנדען  
 האַבען; אונד דוא זאָלפֿט זיא  
 אין דִּיא לאַדע לעגען. (ג) אִיךְ  
 מאַכטע אײנע לאַדע פֿאַן  
 שטים = האַלץ, היעב צווייא  
 טאַפֿעלן וויא דִּיא פֿאַריגען,  
 גינג אויף דען בערג, אונד  
 האַטטע ביידע טאַפֿעלן אין  
 דער האַנד. (ד) דאָ שרײַעב  
 דער עוויגע אויף דִּיא טאַפֿעלן,  
 וויא דִּיא ערשטע שרײַפֿט, נעמ-  
 לִיךְ דִּיא צעהן וואָרטע, דִּיא  
 דער עוויגע אויף דעם בערגע,  
 אויס דעם פֿײַער, אַם טאַגע  
 דער פֿערוואַמלונג, צו אִיךְ  
 גערעדעט; אונד דִּיא טאַ-  
 פֿעלן גאַב ער מיר. (ה) אִיךְ  
 ווענדעטע מיך, גינג פֿאַם בער-  
 גע הינונטער, אונד לענטע דִּיא

טאַפֿעלן אין דִּיא לאַדע, דִּיא אִיךְ געמאַכט האַטטע, אַללוואָ זיא בלײַבען זאָללען; וויא

דער

ר ש י

תרגום אונקלוס

עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים  
 נמלא זה ארון אחר היה וזה שהיה  
 יולא עמהם למלחמה ואותו עשה בכלל  
 לא יולא למלחמה אלא בימי עלי ונעשו  
 עליו ונשבה:

ובני

לשוקא ותרין לוחיא בידי: (ד) וכתב על לוחיא בכתבא קדמאיה ית עשרא פתגמא  
 די מליל יי עמכון בטורא מוגו אשהא ביומא דקהלא ויהבינון יי לי: (ה) ואחפניתי  
 ונתחית מן טורא ושניתי ית לוחיא בארונא די עבדית והוון תמן כמא די פקדניי:

ובני

(ג) ואכתוב על לוחיא ית פתגמא די הוון  
 על לוחיא קדמאי די לסברתא ותשוינון  
 בארונא: (ג) ועבדית ארונא דאעי שטין  
 ופקלית תרין לוחי אבניא פקדמאי וסליקית

לשוקא ותרין לוחיא בידי: (ד) וכתב על לוחיא בכתבא קדמאיה ית עשרא פתגמא  
 די מליל יי עמכון בטורא מוגו אשהא ביומא דקהלא ויהבינון יי לי: (ה) ואחפניתי  
 ונתחית מן טורא ושניתי ית לוחיא בארונא די עבדית והוון תמן כמא די פקדניי:

ב א ו ר

למלחמה אלא בימי עלי ונשבה, וכן הוא במדרש תנחומא, שזה הארון שעשה משה היה יולא  
 ונכנס עמהם למלחמה, אבל רבנן אמרי אחד הי' ומעם אחת יולא ונשבה, וכן דעת רז"ל בכל  
 מקום בתלמוד: (ג) ואעש, כלווי ע"י כללחל, כמו שאמרנו בשם הרמב"ן: (ד) במכתב  
 הראשוי, דהיינו את עשרת הדברים, וכן תרגם המתרגם האשכנזי: (ד) והיו שם כאשר צוני, כבר  
 פירשתי

תרגום אשכנזי

ע ק ב י

צוּנֵי יִהְיֶה: (ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ  
מִבְּאֵרֶת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שָׁם  
מִת אֶהְרֹן וַיִּקְבְּר שָׁם וַיְכַהֵן  
אֶלְעָזָר בְּנֹו תַחְתָּיו: (ז) מִשָּׁם

דער עוויגע מיר בעפֿאהלען.  
(ו) דיא קינדער ישראל בראַ-  
כען פֿאָן דען ברונגען, דיא צו  
בני יעקן געהערען, אויף, נאָך  
מוסרה; אין דערזעלבען גע-  
גענד שטאַרב אהרן, דאָ-  
זעלבסט וואָרד ער בעגראַ-  
בען, אונד זיין זאָהן אלעזר

טראַט דען פריעסטערליכען דיענסט אָן זיינער שטעללע אָן. (ז) פֿאָן דאָ גינג דער צוג

נאָך

ר ש י

תרגום אונקלוס

(ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְלוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי יַעֲקֹב  
לְמוֹסְרָה תַמֹּן מִית אֶהְרֹן וַאֲתִקְבַּר תַמֹּן  
וְשָׁמַיִש אֶלְעָזָר בְּרִיָּה תַחְתֹּהָי: (ז) מִתַּמֹּן

(ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן  
מוסרה. מה ענין זה לכאן ועוד וכי  
מבארות בני יעקן נסעו למוסרה והלא  
ממוסרות באו לבני יעקן שאמר ויסעו  
ממוסרות וגומר (במדבר ל"ג) ועוד  
שם מת אהרן והלא בהר ההר מת לא  
וחזבו ותמלא שמה מסעות ממוסרות

להר ההר אלא אף זו מן התוכחה ועוד עשיתם זאת שנשמת אהרן בהר ההר לסוף מ' שנה  
ונסתלקו ענני כבוד יראתם לכם ממלחמת מלך ערד ונתתם ראש לחזור למלכים וחזרתם לאחוריים  
שמה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם

עד

ב א ו ר

פירשתיו: (ו) ובני ישראל נסעו, מה ענין זה לכאן? ועוד וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה  
והלא ממוסרות באו לבני יעקן שאל' ויסעו ממוסרות וגו' (במדבר ל"ג ל"א)? ועוד שם מת  
אהרן והלא בהר ההר מת, ולא וחזבו ותמלא שמה מסעות ממוסרות להר ההר? אלא אף  
זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת כשמת אהרן בהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני  
כבוד יראתם לכם ממלחמת מלך ערד ונתתם ראש לחזור למלכים וחזרתם לאחוריים שמה  
מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה וכי. (רש"י) וזהו דעת רבותינו. ואולם לדעת הראב"ע  
וכנס ענין זה בכאן בעבור שאמר ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא, שלא יאמרו אס מת מה  
הועילה תפלתו? לכן אמר כי לא מת רק בשנת הארבעים, ובארות בני יעקן איננו בני יעקן  
גם מוסרה איננו מוסרות ורבים כן, והלא תראה הכתוב אמר מדבר שור ובפסוק אחר מדבר  
איתם, וכן משם נסעו הגדגדה איננו שור הגדגד, רק הוא שם כלל ללמונה גם סוּן, ואזנות,  
ויטבתה הוא המקום הנקרא באר, כי כן כתיב ומשם בארה, וזה טעם ארץ נחלי מים, כי  
במשעותם ברו הנדיבים וילאו מים: ויבהן אלעזר, לפי שהזכיר מיתת אהרן וקבורתו, אמר

שכהן

ה מ ע ר

ר (ו ז) ובני ישראל נסעו, אס גם לדקו בבאור הפסוקים דברי הראב"ע (עיין עליו ובבאור),  
בכל זאת עוד יקשה מדוע שינה משה כאן את טעמו ואמר ובני ישראל תמורת אשר  
עד כה דבר לשון נוכח? ולזה יראה לי כאשר הזכיר עשות ארון הברית עלה ברעיונו מיתת  
אחיו האיש הקדוש אשר לבדו יעמוד לשרת לפני ארון ארון כל הארץ ובהתפעלות נפשו הביא  
שני מאמרים מספר מלחמות ה' (עיין במדבר כ"א י"ד), ככתבם ובלשונם כאשר היו חרותים  
על לוח זכרונו, והי' גם בזה תוכחת מסתרת לישראל, כי המה הסבו את מיתתו, וזכר עוד  
בפסוק ח' את הלויים נושאי הארון: מוסרה, ימסר למ"ד השמוש כי הה"א בסוף איננה במקום  
למ"ד

נָסְעוּ הַגְּדָגָה וּמִן הַגְּדָגָה  
יִשְׁבְּתָהּ אֶרֶץ נְחֵלֵי-מַיִם :  
(ח) בָּעֵת הַהוּא הַבְּדִיל יְהוָה  
אֶת-שֵׁבֶט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת-  
אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי  
יְהוָה לְשֵׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד

נָאךְ גִּדְגוּד , פֶּאן גִּדְגַּד נָאךְ  
יִשְׁבָּה , אִיין לֶאנְד , דַּאז אַן  
בַּעֲבֹעַן קִינְעֵן מֵאֲנַעֵל הָאָמֵ .  
(ח) אֹם דִּיעֹזֵלְבַע צִיִּט זֶאנֶ-  
דַּערטע דַּער עוויגע דַּען שְׂטָאָם  
לוֹי אוֹיס , דִּיא בּוֹנְדַּעס־לֶאֲרַע  
דַּעס עוויגען צו טראָגען , פֶּאָר  
אִיהֶם צו שְׂטַעֲהֶען , אִיהֶם צו  
דִּיעֵנען , אֹונד אִין זִינְעֶם נָא-  
מַעַן דַּען זַעֲגֵעַן צו עֲרַטְהִילְעֵן .

היום

זא

ר ש י

תרגום אונקלוס

נָסְעוּ לְגִדְגוּד וּמִן גִּדְגָד לְיִשְׁבֵּת אֶרֶץ נְחָלִין דְּמַיִן : (ח) בְּעִידְנָא הָיִיא אֶפְרִישׁ  
יְיָ ית שֵׁבֶטָא דְּלוֹי לְמַטְלַיִת אֲרוֹן קִיקָא דִּי  
לְמִיקָם קָדָם יְיָ לְשִׁמּוֹשׁוּתֵיהּ וּלְבָרְכָא  
בִּישְׁמֵיהּ

עד שהחזירו אתכם בדרך חזרתכם ומשם  
חזרתם הגדגדה הוא חור הגדגד : (ז) ומן  
הגדגדה וגומר - ובמוסרה עשיתם אבל  
כגד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם  
זאת ונדמה לכם כאלו מת שם וסמך  
מזה תוכחה זו לשיבוך הלוחות לומר  
שקפה מיתתן של לדיקים לפני הק"ה  
שאלמו נתנה ראש לפרוש ממנו כיום שעשו  
מוסב לענין הראשון : בעת ההיא - בשנה  
הראשונה ללאתכם ממלכתיים וטעיתם בעגל ובני לוי לא עשו הבדילס המקום מכס וסמך מקרא  
זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזו לא עשו כה בני לוי אלא עמדו באמונתם : לשאת את ארון -  
הלויס : לעמוד לשרתו ולברך בשמו - הכהנים והוא נשיאות כפיס :

על

ב א ו ר

שָׁהָן אֲלַעֲזֹר תַּחֲתָיו , וַיִּתְּנֵן שֶׁתְּחִיל כְּהוֹנְתוֹ הַגְּדוּלָה בְּאֶת מִן הַמְּקוֹמוֹת לְלִמּוֹן וּפּוֹנֵן גּוֹ' , וּלְכֵן  
אָמַר מֵשֶׁם נָסְעוּ הַגְּדָגָה , וּבּוֹמֵן שֶׁהַבְּדִיל ה' אֶת שֵׁבֶט לוי לַעֲמֹד וּלְשֵׁרֵת וּגו' , וְהוּ עוֹמֵק פְּשׁוּטוֹ  
שֶׁל הַמְּקַרְאוֹת הַלְלוּ לְדַעַת הַרְאֵב"ע . וְהַרְמַב"ן מֵיִשְׁבָּס בְּאִזְכָּר אֶזֶר , וְאָמַר , בִּי הֵר הַהֵר גְּדוֹל  
שְׁבָהִים וְאֲרוֹךְ פְּרַסְאוֹת רַבּוֹת , וְשֵׁמוֹ מוֹכִיחַ כִּי הוּא יִקְרָא הֵר וַיִּקְרָא לוֹ הַהֵר לְגַדְלוֹ וְאֲרַבּוֹ וּבֵן  
אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהִיָּה הֵר ע"ג הֵר , וְהוּ' סוֹף הַהֵר עַד גְּבוּל אֶרֶץ אֱדוּם וְרֵאשׁוֹ קְרוֹב לְחַשְׁמוֹנָה ,  
וְהוּוּ בְּמִישׁוֹר אֶזֶר לִפְנֵי הֵר הַהֵר עֲרִיס אוֹ מְקוֹמוֹת הַנְּקַרְאִים מוֹסְרוֹת וּבְנֵי יַעֲקֹן וְחַר הַגְּדָגָד  
וַיִּשְׁבְּתָהּ וַעֲבָרוּנָה וַעֲלוּיֹן גִּבְר , וְאֵלוֹ הַמְּקוֹמוֹת אֵין בִּינֵיהֶם מֵרַחֵק רַב , כִּי הַמַּחֲנֶה הַגְּדוֹל הוּא  
כּוּס אֶחָד מֵהַלְכִים כְּמוֹ פִּרְסָה אוֹ פַחֲוֹת מֵכָאן , וְנָסְעוּ מִקֶּדֶשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהֵר הַהֵר , שֶׁנִּכְנָסוּ בּוֹ  
בְּמִקּוֹם שֶׁסֵּל אֶזֶר הוּ' בְּרַגְלֵי הַהֵר , וְאֵז לֹוֹ ה' לְמַשָּׁה וְהַעֵל אוֹתָם הֵר הַהֵר שִׁיעֵלָה לְמַעֲלָה  
עַל רֵאשׁוֹ הוּא תַּחֲלַת הַהֵר . וְהֵנָּה עָלוּ עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל הֵר וְהִנִּיעּוּ כִּנְגַד מוֹסְרוֹת , וּמַת אֶהֲרֹן  
שֶׁס , וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּמַּת שֶׁס אֶהֲרֹן בְּרֵאשׁ הַהֵר , וְהִיָּה מִיתָתוֹ בְּמוֹסְרָה . וְאֶפְסָר שֶׁהוּוּ מְקוֹמוֹת  
הַחֵלָה בְּשֵׁמֶס נַחֲשִׁים כְּהֵר עֲלָמוֹ , וַיִּקְרָא רֵאשׁ הַהֵר , וּכְנִגְדוֹ בְּמִישׁוֹר מוֹסְרוֹת וְשֶׁס כֹּל אֶזֶל  
מוֹסְרָה , שִׁיאָמְרוּ מוֹסְרָה אֶזֶר כְּהֵר וּמוֹסְרָה אֶזֶר בְּשִׁפְלָה . וְהִיוּ בְּמִקְוֵ' אֶזֶר נִקְרָא חַשְׁמוֹנָה  
בְּאִרוֹת נִקְרָאוּ בְּאִרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹן שֶׁאֲנָשֵׁי בְנֵי יַעֲקֹן בָּאִים שֶׁס לְהַשְׁקִיף לְחֵנֶס , וְאֵין זֶה מִקּוֹם בְּנֵי  
יַעֲקֹן , וְלִפְיֵךְ רֵאשׁוֹ לומר שֶׁנָּסְעוּ מִבְּאִרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹן לְמוֹסְרָה וּמֵשֶׁס לְמוֹסְרוֹת וּמֵשֶׁס אֶל מִקּוֹם  
בְּנֵי יַעֲקֹן , עַד כֵּאֵן דְּכָרְיוּ נְקוּבָר , וְנִרְאִים יוֹתֵר מִדְּבָרֵי הַרְאֵב"ע , וְאֵלֵיהֶם נֵטָה הַמְּתַרְגֵּם הָאֲשִׁכְנַזִּי :  
(ח) לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' , דֵּהִיִּינוּ לְשֵׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ : לְשֵׁרְתוֹ , בְּנֵי לוי עִם בְּנֵי אֶהֲרֹן : וּלְבָרֵךְ  
בִּישְׁמוֹ

ה מ ע ר

למ"ד כי הנגינה מלרע, וכן תרגם אונקלוס ויונתן למוסרה, אבל הגדגדה שהנגינה מלעיל  
תרגמו לגדגוד כי ה"א במקום למ"ד וכן יעב"ה.

הַיּוֹם הַזֶּה: (ט) עַל-כֵּן לֹא-הָיָה  
 לְלוֹי חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם-אֶחָיו יְהוָה  
 הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה  
 אֵלָיִךָ לֵאמֹר: (י) וְאַנְכִי עֲמַדְתִּי בְּהָר  
 כְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים אַרְבָּעִים יוֹם  
 וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי  
 גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא לֹא-אָבָה יְהוָה  
 הַשְׁהִיחַ: (יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי  
 קוּם לֵךְ לְמַסַּע לְפָנַי הָעַם וַיִּבְאֹר

זא וויא עם יעמטט נאך איזט:  
 (ט) דארום בעקעממט דער  
 שטאפ קיינען טהייל אונד קיין  
 ערבנוט אונטער זיינען ברוי  
 דערן, זיין ערבנוט איזט דער  
 עוויגע, וויא דער עוויגע דיין  
 גאטט איהם פֿערהייסען האט.  
 (י) איך שטאנד אלוף אים גע-  
 בעט פֿאר דעם עוויגען, זא  
 לאנג אלס פֿארהיין, פֿיערציג  
 טאגע אונד פֿיערציג נעכטע,  
 אונד דער עוויגע ערהערטע  
 מיך אויך דיעזעס מאהל, זא  
 דאס ער אייך ניכט אויפֿרויבען  
 וואללמע: (יא) ער שפראך

פֿיעלמעהר צו טיר: אויף! געהע אויף דעם צוגע פֿאר דעם פֿאלקע דער, דאס זיא זיין  
 גע.

תרגום אונקלוס

ר ש י

בשמייה עד יומא קדין: (ט) על כן לא  
 הוה ללוי חולק ואחסנא עם אחוהי ומחנן  
 די יתב ליה יי אינון אחסנתייה כמא די  
 טליל יי אלקה ליה: (י) ואנא הויחי קאים  
 בטורא פיומא קדמאי ארבעין יקומין  
 וארבעין לילון וקביל יי וצלתי אף  
 בזמנא ההיא לא אבה יי לחבליחך:  
 (יא) ואמר יי לי קום איניל למטול קדם

(ט) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהובדלו  
 לעבודת מזבח ואינן פכוין לחרות ולזרוע:  
 ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית  
 המלך: (י) ואנכי עמדתי בהר. לקבל  
 הלוחות האחרונות ולפי שלא פירש למעל' כמה  
 עמד בהר בעלייה אחרונה זו חזר והתחיל  
 בה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונים.  
 מה הם ברוך אף אלו ברוךן אבל האמעי'  
 שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בנעם:  
 (יא) ויאמר ה' אלי וגו'. אף על פי שרתם  
 מאחריו וטעית' בעגל אמר לי לך נחה את  
 העם

עמא

ב א ו ר

בשמו, הכהנים, והוא נשיאת כפים: (ט) עם אחיו, השבטים: ה' הוא נחלתו, נוטל פרס  
 מזומן מבית המלך: (י) ואנכי עמדתי, הפסיק הענין בפסול וכתובת הלוחות, במיתת אהרן  
 וקבורתו, בכהונת אלעזר והבדלת שנט לוי, ועתה שב לתפלתו שעמד בה ארבעים יום וארבעים  
 לילה עד שמע ה' אליו, וכן חזר המתרגם האשכנזי הענין על ידי מלת (ואזין) שהוסיף:  
 לא אבה, ניחם ממה שאבה בתחלה, והטעם לא די שלא השחיתך אלא שאמר עוד אלי  
 קום לך למסע ויירשו את הארץ, וכן הוא בתרגום אשכנזי: (יא) למסע, שם הפועל, כמו  
 לנסוע

ה מ ע ר

(יא) למסע, כתב הרא"ש: „שם הפועל“ ע"כ, ובארו מפרשו שכוונתו כי הוא מקורא"כ  
 יהי' מן השלמים בננין הכפל. והנה מלבד שזה רחוק כי חובן ענינו יורה שהוא מן נסע, הנה  
 גם לא יסבול הפירוש הזה מה שאמר לעיל (במדבר י"ב), למקרא העדה ולמסע את המחנות,  
 ה"ל

וַיִּירָשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי  
 לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם: פ  
 (יב) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יְהוּה אֱלֹהֶיךָ  
 שִׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לִירָאָה אֶת-  
 יְהוּה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָיו  
 וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וּלְעַבֵּד אֶת-יְהוּה  
 אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:  
 (יג) לְשָׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוּה וְאֶת-  
 הַקְּטָוִי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם  
 לְטוֹב לָךְ: (יד) הֲיֵן לִיהוּה אֱלֹהֶיךָ  
 הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ  
 וְכָל

געהען אונד דאז לאנד איינ-  
 געהמען, דאז איך איהרען  
 אַלטערן צוגעשוואָרען, איה-  
 נען צו געבען. (יב) אונד נון  
 ישראל! וואס פֿאַרדערט דער  
 עוויגע פֿאַן דיר, אַלס דאַס  
 דוא פֿאַן גאַנצעם הערצען אונד  
 גאַנצער זעעלע, פֿאַר דעם  
 עוויגען, דיינעם גאַטטע, עהר-  
 פֿורכט האַבען, אין אַללען  
 זיינען וועגען וואַנדעלן, איהן  
 ליעבען אונד איהם דיענען;  
 (יג) דאז הייסט, דיא געבאָ-  
 טע דעם עוויגען אונד זיינעגע-  
 זעטצע, דיא איך דיר יעטצט  
 געבע, האַלטען זאָללסט, אונד  
 דיעזעס צו דיינעם אייגענען בע-  
 סטען? (יד) זיעהע! דער הימ-  
 מעל אונד אַללער היממעל

היממעל, דיא ערדע אונד אַל לעס וואס דאַרויף אַזט, דאז אַזט דעם עוויגען דיינעם  
 גאַט-

תרגום אונקלוס

ר ש י

עָמָא וַיַּעֲלוֹן וַיִּרְחֹן יַת אַרְעָא דִּי קַיִמִית  
 לְאַבְהִתְהוֹן לְמִתָּן לְהוֹן: (יב) וַיִּבְעֵן יִשְׂרָאֵל  
 מַה יִּי אֱלֹהֶךָ תְּבַע מִנְּךָ אֱלֹהִין לְמַדְחַל קְדָם  
 יִי אֱלֹהֶךָ לְמִתָּךְ בְּכָל אַרְחֹן דְּתַקְנֹן קְדָמוּהִי  
 וּלְמִרְחַם יְתִיָּה וּלְמִפְלַח קְדָם יִי אֱלֹהֶךָ בְּכָל  
 לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: (יג) לְמַטֵּר יַת פְּקוּדֵיָא  
 דִּינִיּוֹת קַיִמוּהִי דִּי אַנְא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין דִּי יִיטֵב לָךְ: (יד) הָא דִּי אֱלֹהֶךָ שְׁמִיָא וְשָׁמַי

העס וגו': (יב) ועתה ישראל. אף על  
 פי שעשיתם כל זאת עודנו רחמיו ומנחתו  
 עליכם ומכל מה שחטאת' לפניו אינו  
 שואל מכם כי אם ליראה וגומר. ורבותינו  
 דרשו מבאן הכל בידי שמים חן מיראת  
 שמים: (יג) לשמור את מצות ה'. ואף  
 היא לא לחנם אלא לטוב לך שתקבלו שכר:  
 (יד) הן לה' אלהיך. הכל ואף על פי כן רק  
 באבותיך

ב א ו ר

לנסוע:-- (יב) ועתה, אחרי כל אלה אינו שואל מכם כי אם ליראה אותו: (יג) לטוב לך  
 וכל

ה מ ע ר

ו"ל: למקרא עם הסועל וכן ולמסע או שם והטעם לעת מקרא ולעת מסע והראשון יותר נכון  
 ציינו" ע"כ, ופה צוודאי אין כוונתו על המקור כי מה יהיה ענין המ"ס במלת למקרא, לכן  
 דעתי שלדעת הראש"ע הוא בינוני הסועל מן ההפעיל, ושיעורו להיות למקרא העדה, ולמסע  
 את המחנות; והולכך לפרש כן בעבור פתחת הסמ"ך של למסע, כי ראוי לבוא בקמ"ץ כדין  
 הנכרד, אבל אם הוא בינוני בא הפת"ח להרחבת אות הגרון של אחריו; אולם מה שהיטיב במלת  
 למסע קלקל במלת למקרא, כי ראוי להיות המ"ס בפתח אס הוא בינוני, ולכן נכונים דברי  
 הרד"ק שהוא שם ונא בפתח על דרך הזרות, וכן מצינו וְלִמְשַׁד עַד הַטַּפְזוֹת (מלכים א' ז'  
 ע') בפתח הסמ"ך בנספר.

וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ: (טו) רַק  
 בְּאַבְתֵּיךָ חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָה  
 אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזֹרְעִים אַחֲרֵיהֶם  
 בְּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־וָם  
 הַיְוָה: (טז) וּמְלַחְתֶּם אֶת עֵרְלַת  
 לְבַבְכֶם וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:  
 (יז) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי  
 הָאֱלֹהִים וְאֲדָנִי הָאֲדֹנָיִם הָאֵל  
 הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא־  
 יִשָּׂא פָנָיִם וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:

גאטטעס; (טו) אלליין ער האט  
 איין וואהלגעפאללען אן דיי  
 גען אלטערן געהאבט, אונד  
 זיא דערגעשטאלט געליעבט,  
 דאס ער אויס אללען נאציאנען  
 אייך, איהרע נאצקאממען ער-  
 וועהלעט, וויא זיך יעטצט ציי-  
 געט. (טז) איהר מיססעט דא-  
 הער דיא פארהויט אייערעם  
 הערצענס בעשניידען, אונד  
 ניכט מעהר זא הארטנעקיג  
 זיין; (יז) דען דער עוויגע אייער  
 גאטט, איזט דער גאטט אל-  
 לער גאטטער, אונד דער הערר  
 אללער העררן, דער גראסע  
 מעכטיגע אונד פורכטבארע

גאטט, דער ניכט נאך אנועהען דער פערואן ריכטעט, אונד קיינע בעשטעוונג אנניממט,  
 דער

תרגום אונקלוס

ר ש י

שְׁמֵיָא אַרְעָא וְכָל דִּי בָהּ: (טו) לְחֹד  
 בְּאַבְתֵּיךָ צְבִי יִי לְמִדְרַחֵם יִתְהוֹן וְאַחֲרַעִי  
 בְּבִנְיָהוֹן בְּתַרְיָהוֹן בְּכוֹן מְכָל עַמְמֵיָא כִּי־וָם  
 הַיְוָה: (טז) וְתַעֲדוֹן יַח טַפְשׁוֹת לְבָכוֹן  
 וְקַדְלָכוֹן לֹא תִקְשׁוּן עוֹד: (יז) אֲרִי יִי  
 אֱלֹהֵיכֹן הוּא אֱלֹהֵי בִינְיָן וְאֲרִי מְלַכִּין אֱלֹהֵיָא  
 רַבָּא גְבֻרָא וְדַחִילָא דִּי לִית קַדְמוֹהִי לְמִי־סַב אַפְּיָן וְאָף לֹא לְקַבְלָא שׁוֹחַדָּא: (יח) עֲבִיד

באבותיך חשק ה' מן הכל: (טו) כנס. כמו  
 שאתם חשוקים מכל העמי' היום הזה:  
 (טז) ערלת לבבכם. אועט לבבכם וכסויו:  
 (יז) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון  
 להכיל אתכם מידו: לא ישא פניו. אס תפרקו  
 עולו: ולא יקח שוחד. למייסו כממון:  
 (יח) עושה

ב א ו ר

וכל מה שהוא שואל ממך הוא רק לטוב לך, כי אס לדקת מה תתן לו וגומר (איוב ל"ה ז):  
 (טז) ומלחם את ערלת לבבכם, זהו מליצה בל"הק, והטעם שיהא לבבכם סתור לדברי  
 מוסר ותוכחה, וא"ת ותעדון ית טפשות לבכון, תרגם הטעם ולז המלות, לפי שזין זו  
 מליצה נאותה בארמית: (יז) כי ה' אלהיכם, כל מקום שנאמר אלהיך אלהיכם ענינו העלם  
 שאתם יודעים ומכירים ומכנים אותו בשם אלהים: אלהי האלהים ואדני האדנים, שס אל  
 מורה על עלם אשר לו הכח לפעול, ושס אדון מורה על עלם אשר לו הרשות והממשלה  
 לפעול, ולא יפול כי אס על בעל בחירה ורכון, כי על המוכרח בפעולותיו לא ישאר שהוא  
 ראשי או בלתי ראשי. וכמו שיש ביכולת הכח גבוה מעל גבוה, ועליון על כלס, כן יש ביכולת  
 הרשות

ה מ ע מ ר

(טו) בכם, לדעת המפרשים תהי' מלת בכם ליתר באור, אך לדעתי איננו שפת יתר כלל, ישן  
 הכוונה כי ה' נחר בזרעם, ובזרעם נחר בכם ולא בני ישמעאל ועשו וי"ת כוותיכון.



(יח) עֲשֵׂה מִשְׁפֵּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה  
 וְאַהֲבֵב גֵּר לְתַת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה:  
 (יט) וְאַהֲבַתְּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים  
 הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (כ) אֶת־  
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד  
 וְבוֹתְדָבְק וּבְשִׁמּוֹ תִשְׁבָּע: (כא) הוּא

(יח) דער דעם וואַזען אונד  
 דער וויטווע רעכט פֿער=  
 שאַפֿט, אונד דען פֿרעמד=  
 לינג ליעבט, איהם שפּייע  
 אונד קליידער צו געבען.  
 (יט) איהר מיססעט גלייב=  
 פֿאללס דען פֿרעמדלינג ליע=  
 בען, דען אים לאַנדע מצרים  
 זייד איהר אויך פֿרעמדלינגע  
 געוועזען. (כ) פֿאַר דעם עווי=  
 גען, דיינעם גאַטטע, מוסט  
 דוא עהרפֿורכט האַבען, איהם

חהלתך

דענען, איהם מוסט דוא אנהאנגען, אונד בייא זיינעם נאמען שווערען. (כא) ער

איוט

תרגום אונקלוס

רש"י

דין ייתם וארמלא ורחם גיורא למתן ליה  
 מזון וקסו: (יט) ותרחמון ית גיורא ארי  
 דירין הניתון בארעא דמצרים: (כ) ית יי  
 אלהך תידחל וקדמוהי תפלח ולדחלתיה  
 תתקרב ובשמויה תקיים: (כא) הוא תושבבתך  
 והוא  
 בו ולאחר שיהיו כך כל המדות הללו אז בשמו תשבע:

(יח) עושה משפט יתום ואלמנה. הרי  
 גבורה ואלל גבורתו אתה מולא ענותנותו:  
 ואהב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר  
 חשוב הוא זה שכל עלמו של יעקב אבינו  
 על זה נתפלל ונתן לי לחם לאכול ובגד  
 ללבוש (בראשית כ"ח): (יט) כי גרים  
 הייתם. מוס שבך אל תאמר לחברך:  
 (כ) את ה' אלהיך תיר'. ותעבוד לו ותדבק  
 וידעתם

ב א ו ר

הרשות והאדנות, וזהו אלהי האלהים ואדוני האדונים: (יח) עשה משפט יתום ואלמנה,  
 אף על פי שהוא נשגב ומרומם הוא חונן את הנדכאים ועשה משפט יתום ואלמנה, שעל  
 פי הרוב היתום והאלמנה עשוקים לפי שאין להם מי יעמוד לימינם, וכן אהב את הגר,  
 דבר בהווה שהגר אהביו ורעיו רחוקי ממנו, ואין לו עזר: (כ) אהו תעבד, כתב הרמב"ם  
 ז"ל, המלוה הזאת היא מלוה כוללת כל התורה, כי עבודת האל תכלול כל המצוות, ואולם  
 יש לה כמו כן פרט, והוא שיכוננו האל להתפלל אליו, כמו שאמרו במשנתו של ר' אליעזר  
 בנו של ר"י הגלילי, מנין לעקר תפלה מן התורה מהכא את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד,  
 ונכפלה זאת המלוה כמה פעמים: ובו חדבק, פעל דבק הונח בראשונה על ענין מקומי.  
 והוא נגיעת דבר בדבר וסבורו עמו, עד שלא יפרד ממנו כי אם בנח, כאשר ידבק האזור  
 אל מתני איש (ירמיה י"ג י"א), דבק לשון יונק אל חבו (איכה ד' ד'); והועתק אל הרדיפה  
 בתמידות בלי רסיון אחרי הנרדף עד אשר יושג, וידביקו אחריו (זופטים כ' מ"ה), והושאל  
 אל ענין רוחני בלתי מיוחס אל המקום, כן תדבקי הרעה (בראשית י"ט י"ט), דבקה נפשי אחרך  
 (תהלים ס"ג ט'), רק בחטאת ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל דבק (מלכים ב' ג' ג'),  
 בהיות הענין מלוויר בנפש וחרות על לחותיה, עד שלא ירף ממנה ולא יעזבנה וזהו ענין ודבק  
 באשתו (בראשית ב' כ"ד), שתהיה נפשו קשורה ונאחזת באהבתה. וביחס אל השם יתעלה  
 נאמר ובו תדבק, שתהיה גדולתו ורוממתו תמיד על פניך, ולא תסור מלהתנון בדרכיו.  
 ואנקלוס תרגם ולדחלתיה תתקרב, בדרכו להרחקת הגשמות, ואולם כבר הועתק הענין והושאל  
 בל"ק על דבר שאינו נופל תחת ענין מקומי, כאשר הראיתך. ורז"ל אמרו וכי אפשר לו

תהלתה והוא אלהיה אשר עשה  
אתה את הגדלות ואת הגזרות  
האלה אשר ראו עיניך:  
(כג) בשבעים נפש ירדו אבתיה  
מצרימה ועתה שמה יהוה  
אלהיה ככוכבי השמים ללב:  
יא (א) ואתה את יהוה אלהיה  
ושמרת משמרתו וחקותיו  
ומשפטיו ומצותיו כל הימים:  
(ג) וידעתם היום כיו לא את  
בניכם אשר לא ידעו ואשר לא

איזסדיין רוהם, אונד ער איזט  
דיין גאטט, דער אום דיינעטע  
ויללען דייעו גראסע אונד  
פירכטערליכע דינגע געטהאן,  
דיא דוא מיט אויגען געזעהען  
האסט. (כג) מיט זייעבענציג  
פערזאנען זינד דיינע פארעלע  
טערן נאך מצרים געקאממען,  
אונד יעטצט האט דער עוויגע  
דיין גאטט דך זא פיעל זיין  
לאססען, אלס שטערנע אים  
היממעל זינד.

יא (א) לעבע אלזא דען עוויג  
גען דיינען גאטט,  
בעאכאכטע וינע פארשריפט,  
דינע געועטצע, וינע רעכטע  
אונד וינע געכאטהע צו אלע  
לען צייטען. (ג) בעדענקעט

וואהל, דיא איהר יעטצט פאר מיר שטעהעט, דאס איך ניכט צו אייערן נאכקאממען רעדע  
וועל.

תרגום אונקלוס

ר ש י י

יה (ב) וידעתם היום. תנו לב לדעת  
ולתנין ולקבל תוכמתני כי לא את בניכם.  
מדבר  
והוא אלהיה די עבד עמך יח רב רבקהא ויח  
קסינחא האלון די חנאה עינך: (כג) בשבעין  
נפשו גחתו אבהתך למצרים ובען שונך יי אלהיה ככוכבי שמיא לסגיי:  
יא (א) ותירחם יח יי אלהיה וחסר מסרת מימריה וקנימוהי ודינוהי ופקודוהי  
כל יומיא: (ג) ותדעון יומא דין ארי לא יח בניכו די לא ידעו ודי לא חזו יח אולפגא

ב א ו ר

לאדם להדבק בשכינה? אלא הדבק בתלמידי חכמים ותלמידיהם נאלו הוא דבק בשכינה, כי  
הדבק בת"ח ישמע מהם תמיד מספרים כבוד אל וקדושתו, וע"י זה ידבק הענין בלבו ולא יסור משם  
כל הימים: ובשמו חשבע, פעל השבועה לא נמלא בקל כי אס נפעל כי אין הנשבע פועל באמת,  
כי אס מקבל עליו חובת הלב לעשות ככל היוצא מפיו, והמשביע אותו הוא מכריחו ומחייבו  
לכך, והוא א"כ הפועל האמתי, והדבר אשר על ידו יבא רכון הנשבע במסורת החיוב וההכרח  
לקיים את השבועה, יבא עם ב"ת השמו, נשבעתי זה', השעור אני מקבל על נפשי חובת  
השבועה על ידי השם, וזהו ענין וקשמו תשבע, שתהיו מושבעים על ידו, ובכל עת שתשבעו  
בשם אלהים אמת יהיה רכונכם קשור ונאסר לקיים את השבועה (ביוח זיינעט נחמען זאונט  
זייהר איידליך פערבונדען ווערען), וזהו עומק פשוטו של מקרא לדעת הרמב"ן ז"ל, שאין  
השבועה בשמו גם לעת הצורך מלות עשה כלל, כי אס רשות גמור; ולדעת הרמב"ם ז"ל  
הוא מלות עשה בכל עת שנלטרך להחזיק ולקיים דבר או להרחיקו: (כא) הוא תהלתך, הטעם  
כי יש לך להתהלל בו כי עשה עמך נוראות. (הראב"ע):

יא (א) משמרתו וחקותיו ומצותיו, עיין מה שכתב המתרגם בבאור פסוק וישמור משמרתו  
חקתי מלות ותורותי (בראשי כ"ו ה'), משפט ותורה אחת הם וזאת תורת האדם (שמואל ב'  
ז' י"ט), בתפלת דוד, כמו וזאת משפט, כמו שנאמר מה משפט הנער (שופטים י"ג י"ב): (ב) כי  
לא